

MADAM BOVARY*

Taşra Töreleri

GUSTAVE FLAUBERT, (12 Aralık 1821 - 8 Mayıs 1880) Edebiyatta gerçekçilik akımını başlatan Fransız yazar.

İlk yazı çalışması 1837'de yayınlandı. Yaklaşık iki sene boyunca Maxime du Camp ile birlikte Yunanistan, Anadolu, Mısır, Filistin, Suriye ve İtalya'yı dolaştı. Ünlü romanı *Salambo*'yu esinleyen de bu yolculuklar oldu.

Edebiyat dünyasından birçok kişiyle mektuplaştı. Bu mektuplar daha sonra büyük ün kazandı. Flaubert'in gerçekçilik akımını başlatan kişi olarak gösterilmesinde bu mektuplarda dile getirildiği edebiyat ve sanatla ilgili görüşleri etkili oldu.

Yaşamının son yıllarında tüm zorluklara karşın, manevi oğlu olan Guy de Maupassant'ın başarısı ve Emile Zola'nın başını çektiği natüralist (doğalcı) grubun ona verdiği değer, avuntusu oldu. Bugün dünya edebiyatının en önemli eserlerinden biri olan *Madam Bovary*, 1856'da yayınlandığında, yazar ve yayıncı hakkında ahlaksızlığa teşvik suçundan dava açıldı.

Yazarın *Bir Delinin Anıları* (1838) ve *Doğu'ya Yolculuk* (1849-1851) adlı eserleri ilk kez yayınevimiz tarafından Türkçeye kazandırılmıştır.

*SEL YAYINCILIK/ KLASİKSEL

***SEL YAYINCILIK**

Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş – İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>

E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ – DAĞITIM:

Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu – İstanbul

E-mail: siparis@selyayincilik.com

Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

***SEL YAYINCILIK:** 868

KLASİK**SEL:** 05

ISBN 978-975-570-876-8

MADAM BOVARY

Gustave Flaubert

Roman

Türkçesi: Yaşar Avunç

Özgün Adı:

Madame Bovary

© Sel Yayıncılık, 2017

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı

Editör: Işık Ergüden

Yayına hazırlayan: Mısra Gökıldız

Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Temmuz, 2017

Baskı ve Cilt: Yayıncılık Matbaası

Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203

Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Gustave Flaubert

Madam Bovary

Taşra Töreleri

Türkçesi: Yaşar Avunç

Roman

Birinci Bölüm

I

Etüttedydik; müdür, arkasında kılık kıyafeti pek düzgün olmayan *yeni* bir öğrenci ve kocaman bir sırayı taşıyan hademe olduğu halde içeri girdi. Uyuyanlar uyandı; herkes sanki çalışmaya dalmışken baskına uğramış gibi şaşırıp ayağa kalktı.

Müdür oturmamızı işaret etti; sonra etüt öğretmenine dönüp alçak sesle, “Mösyö Roger,” dedi, “bu öğrenciyi size bırakıyorum. İkinci sınıfta okuyacak. Eğer çalışması, hal ve gidişatı ile hak ediyorsa yaşına uygun olarak *büyükler arasına* katılacaktır.”

Kapının arkasında köşede durduğu için ancak fark edilen bu *yeni* öğrenci bir köylü çocuğuydu; on beş yaşlarında olmalıydı, hepimizden uzun boyluydu, saçları bir köy kilisesi şarkıcısındaki gibi alnının üstüne düşecek şekilde düz kesilmişti; akli başında ama pek sıkılğan bir çocuğa benziyordu. Omuzları geniş olmasa da, yeşil yünlü kumaştan siyah düğmeli kısa ceketinin, koltuk altları dar geldiği için onu rahatsız ettiği belli oluyor ve yeninin aralığından, çıplak kalmaya alışık olması gereken kırmızı bilekleri görünüyordu. Mavi çoraplar geçirilmiş bacakları askısının pek kastiği sarımtırak pantolonun altından dışarı çıkıyordu. İyi boyanmamış, iri, çivili ayakkabılar giymişti.

Derslerimizi yüksek sesle tekrarlamaya başladık. O, anlatılanları kilisede vaaz dinliyormuş gibi dikkatle, safi kulak kesilerek dinledi; ayak ayak üstüne atmaya, dirseğine dayanmaya bile cesaret edemiyordu ve saat ikide, zil çaldığında, bizimle birlikte sıraya girmesi için etüt öğretmeninini onu uyarması gerekti.

Sınıfa girerken kasketlerimizi hemen atardık ki ellerimiz boş kalsın. Daha kapının eşiğinde, onları çok toz çıkarsınlar diye duvara çarpıp sıraların altına fırlatırdık. Bu, okulumuza özgü bir *tarz*di.

Ama ister bu oyunun farkına varmamış, ister buna katılmak istememiş olsun, biz duamızı bitirdiğimizde *yeni* kasketini hâlâ iki dizinin üstünde tutuyordu. Bu kasket, sorguçu bir serpuşun, şapska adı verilen bir asker şapkasının, yuvarlak şapkanın, samur kürkten bir kasketin, bir takkenin kimi öğelerini taşıyan o karmaşık başlıklardan, yani dilsiz çirkinliği bir budalanın yüzündeki gibi derin ifadelere sahip o nesnelere biriydi. Yumurta şeklindeydi ve içi balinalarla tutturulup kabartılmıştı; dairevi üç kordonla başlıyordu; sonra, kırmızı bir şeritle birbirinden ayrılmış kadife ve tavşan tüyünden bakla şeklinde parçalar art arda sıralanıyordu; daha sonra da sıra bir tür torbaya geliyordu; bu torbanın arka kısmında üstüne mukavva geçirilmiş çokgen şeklinde bir parça vardı, buradan da çok ince uzun bir kordonun ucunda altın tellerden püskül gibi küçük bir haç kolu sarkıyordu. Kasket yeniydi, siperliği parlıyordu.

“Ayağa kalkın,” dedi öğretmen.

Ayağa kalktı ve kasketi yere düştü. Bütün sınıf gülmeye başladı.

Kasketi yerden almak için eğildi. Yanındaki bir arkadaşı dirseğiyle vurup kasketi elinden düşürdü. O da yerden almak için bir kez daha eğildi.

“Şu miğferinizi bir yana bırakın artık,” dedi öğretmen. Esprili bir adamdı.

Sınıfta bir kahkaha koptu, bu da zavallı çocuğu o kadar şaşkına çevirmişti ki kasketini elinde mi tutmalıydı, yere mi bırakmalıydı, yoksa başına mı koymalıydı, bilemiyordu. Yeniden yerine oturdu, kasketi dizlerinin üstüne koydu.

“Ayağa kalkın da,” dedi öğretmen, “bana adınızı söyleyin.”

Yeni geveleyerek, çabuk ve anlaşılmaz biçimde bir ad söyledi.

“Bir daha!”

Yine heceleri karıştırarak aynı şekilde gevelediği duyuldu; sınıfın hep bir ağızdan haykırmasından dolayı sesi duyulmaz olmuştu.

“Daha yüksek sesle!” diye bağırdı öğretmen. “Daha yüksek sesle!”

Yeni bunun üzerine iyice kararlılık göstererek ağzını alabil-diğine açtı ve birine sesleniyormuş gibi, soluğu tükenircesine şu sözcük çıktı ağzından: *Şarbovari*.

Sınıfta bir anda gürültü koptu, tiz sesli çığlıklarla gitgide artarak yükselen (haykırıyor, havlıyor, tepiniyor, *Şarbovari! Şarbovari!* diye yineliyorduk) bu gürültü tek tek sesler halinde yalpalayarak binbir güçlkle dinebildi ama kimi zaman, ansızın, bir sıradan, bastırılmış bir kahkaha, iyi sönmemiş bir çatapat gibi patlayıp oraya buraya yayılıyor ve şamata yeniden başlıyordu.

Bununla birlikte, yazı cezası yağmuru altında kalan sınıfta düzen yeniden kuruldu ve öğretmen, yazdırarak, heceleterek, yinleterek Charles Bovary adını sonunda anlayabildi ve hemen bu zavallı çocuğa gidip kürsünün dibinde tembeller sırasına oturmalarını emretti, o da kımıldadı ama gitmeden önce duraksadı.

“Ne arıyorsunuz?” diye sordu öğretmen.

Yeni kaygılı gözlerini etrafında gezdirerek çekine çekine, “Kaske...” diyebildi ancak.

Öğretmen öfkeli bir sesle, “Şimdi hepiniz beşer yüz dize kopye edeceksiniz!” diyerek, yeni bir fırtınayı *quos ego** misali önledi.

Öğretmen, “Rahat durun bakalım!” diyerek devam ediyor ve takkesinin içinden çıkarmış olduğu mendiliyle alınının terini sileyerek *yeni'*ye şöyle söylüyordu:

“Siz de, yeni gelen, bana *ridiculus sum*** fiilini yirmi kez yazacaksınız.”

* Romalı şair Vergileus'un *Aeneis* adlı epik destanında deniz tanrısı Neptunus'un azgın, asi rüzgârlara söylediği “Şimdi gösteririm size!” anlamındaki söze gönderme. (ç.n.)

** (Lat.) Ben gültüncüm. (ç.n.)

Sonra, daha tatlı bir sesle ekledi:

“Eh, kasketinizi elbette bulacaksınız. Çalınmadı ya!”

Sınıf eski sessizliğine kavuştu. Başlar defterlerin üstüne eğildi. *Yeni* ise, her ne kadar ara sıra mürekkepli kalem ucuyla atılan kâğıttan bir top gelip de yüzünü mürekkeple kirletse de, iki saat boyunca oturduğu yerde kalarak örnek bir tutum sergiledi. Yüzünü eliyle siliyor ve gözlerini hiç kaldırmadan, kımlıtsız duruyordu.

Akşam, etütte, sırasının gözünden kolluklarını çıkarıp geçirdi, ufak tefek eşyasını düzene soktu, cetveliyle kâğıdına özenle çizgiler çizdi. Bütün sözcükleri sözlükte arayarak, kendini adamaklı sıkıntıya da sokarak bilinçli bir şekilde çalıştığını gördük. Kuşkusuz, gösterdiği bu çaba sayesinde aşağı sınıfa indirilmekten kurtuldu; çünkü kuralları oldukça iyi biliyordu ama sözcükleri sıralama biçiminde incelik yoktu. Anne babası masrafa girmemek için onu okula olabildiğince geç göndermiş, o da Latince öğrenmeye köyün papazıyla başlamıştı.

Babası, Mösyö Charles –Denis– Bartholomé Bovary, eskiden orduda cerrahbaşı yardımcılığı yapmıştı. 1812’de asker alma süreçlerinde adı yolsuzluğa adı karıştığı için işini bırakmak zorunda kalmış, ancak üstün kişisel meziyetlerinden yararlanıp altmış bin franklık bir drahomaya konmuştu. Drahomaya konu olan bir tuhafiyecinin kızıydı ve adamın boyuna posuna vurulmuştu. Yakışıklıydı, övüngendi, cakalıydı, favorileri iki yandan bıyığıyla birleşmişti, parmaklarında yüzükler hiç eksik olmazdı ve kumaşı gözalıcı renklerde elbiseler giyerdi; hem yiğit bir adam hem de seyyar satıcılara özgü beceriklilikte biri gibi görünüyordu. Evlendikten sonra iki üç yıl karısının parasıyla geçindi; güzelce yiyip içti, sabahları geç kalkıyordu, kocaman porselen pipolar içiyordu, akşamları tiyatroya gidip eve geç dönüyordu, kahvele-re dadanmıştı. Kayınpederi ölüp de geriye pek az şey bırakınca, buna kızıp *dokumacılığa* başladı. Bu işte biraz para batırdı, sonra köye çekildi, orada *toprağı değerlendirmek* istiyordu ama basma-

dan anlamadığı kadar tarımdan da anlamadığı için atlarını tarım işinde kullanacak yerde binek atı olarak kullanmış, elma şarabını satacağına şişelere koyup kendisi içmişti, kümesinin en iyi hayvanlarını kendisi yiyordu, domuzlarının yağıyla ayakkabılarını parlatıyordu. Çok geçmeden de bu tür işlerden kazanç sağlama düşüncesini bırakmanın daha hayırlı olacağını anladı.

Bunun üzerine, Pays de Caux ile Picardie sınırında bir köyde yılda iki yüz franga yarı çiftlik yarı konak gibisinden bir ev kiralamaya imkânı buldu. Üzgündü, pişmanlıklar yüzünden kendini yiyip bitiriyordu, feleğe küskündü, herkesi kıskanır olmuştu, bu durumda, daha kırk beş yaşındayken, insanlardan öğrendiğini ve rahat bir yaşam sürmeye kararlı olduğunu söyleyerek dünyadan elini eteğini çekti.

Karısı vaktiyle onun için deli divane olmuştu; kendisini kul köle ederek sevdikçe adam ondan iyice uzaklaşmıştı. Kadın gençliğinde neşeliydi, açık yürekliydi, içi tamamen sevgi doluydu ama yaşlandıkça (hava alıp bozularak sirkeye dönüşen şarap gibi) huysuz, yaygaracı, sinirli olmuştu. Önceleri, kocasının köyün aşifteleri peşinde koştuğunu bildiği ve akşamları kerhanelerden bezgin ve ağzı leş gibi içki kokar durumda eve döndüğünü gördüğü zamanlar, yakınmadan az mı acı çekmişti! Sonra gururu ayaklanmıştı. O zaman susmuş, bu duruma sessizce katlanarak içinde gizlediği öfkesini ölünceye kadar sürdürmüştü. Sürekli iş peşinde koşuyordu, avukatlara, hakimlere gidiyor, senetlerin vadelerini unutmuyor, vadelerin uzatılmasını sağlıyordu; evde de ütü yapıyor, dikiş dikiyor, çamaşır yıkıyor, işçileri gözetiyor, onların açık hesaplarını kapatıyordu; oysa beyefendi, hiçbir şeyle ilgilenmeden, asık suratla, sürekli bir yarı uyku hali içinde uyuşup piposunu içerek, ara sıra küllere tükürerek ocağın başında oturup kalıyor, bu uyuşukluktan da ancak kadına kırıcı sözler söylediği sırada kurtuluyordu.

Kadın bir erkek çocuğu dünyaya getirince, bebeğin sütanneye verilmesi gerekti. Yumurcak eve döner dönmez bir prensmiş

gibi şımartıldı. Annesi onu reçellerle besliyor, babası ise yalın ayak koşturuyor, hatta, filozofluk taslamak için hayvan yavruları gibi, pekâlâ çırlıçıplak dolaşabileceğini söylüyordu. Annenin bu konudaki eğilimlerinin tersine, çocukları erkekçe büyütmek gibi bir düşünceyi kafasına koymuştu. Oğlunu bu düşüncesine göre yetiştirmeye çalışıyor, onun sağlam bir vücut yapısına kavuşması için Spartalılar gibi sert bir biçimde büyütülmesini istiyordu. Çocuğu, yatak odasında ateş yakılmadan, soğukta yatmaya gönderiyor, üst üste, kadeh kadeh rom içmeyi ve ayın alayları geçerken sövüp saymayı öğretiyordu ona. Ama doğası gereği yumuşak huylu olan çocukcağız babasının gösterdiği bu çabalara uygun tepki vermiyordu. Annesi ise onu hiç yanından ayırmıyor, ona mukavvadan şekiller kesiyor, masal anlatıyor, hüznü neşelerle, hoş gidecek güzel ve tatlı sözlerle dolu, bitmez tükenmez konuşmalar yapıyor, yarenlik ediyordu. Yalnız yaşamını sürdürürken, her türlü dağınık, kırık hayallerini bu çocuğun kafasına doldurmuştu. Yüksek mevkiler hayal ediyor, oğlunu şimdiden büyümüş, yakışıklı, esprili bir adam, mühendis ya da yargıç olmuş gibi görüyordu. Ona okumayı öğrettiği gibi, köhne piyanosunun başına geçerek iki ya da üç romans söylemeyi bile öğretti. Ama sanata kültüre pek aldırış etmeyen Mösyö Bovary bütün bunlar için, “Zahmetine değmez!” diyordu. Onu devlet okullarına göndermeye, para verip ona bir görev satın almaya ya da sermaye bırakmaya gücü yetecek miydi? Zaten, *girişken bir insan hayatta her zaman başarılı olur*. Madam Bovary dudaklarını ısırtıyor, çocuk da köyde aylak aylak dolaşıp duruyordu.

Oğlan çiftçilerin arkasına düşüyor, kargalara kesek atıp onları kovalayarak uçuruyordu. Hendekler boyunca koparıp koparıp dut yiyor; elinde bir sırik, hindi güdüyor, hasat zamanı ot kurutuyor, ormanda koşuyor, yağmurlu havalarda kilisenin sundurması altında kaydırak oynuyor ve büyük bayram günleri zangoça yalvarıp bütün ağırlığıyla o kalın ipe asılarak çan çalıyor, iki yana sallanırken çanın kendisini kapıp sürüklediğini sanıyordu.